

بررسی روند تاریخی
و
تحلیل قیام تنباکو

سید محمد سعید مدنی

سرشناسه	: مدنی، محمدسعید، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی روند تاریخی و تحلیل قیام تنباکو: واقعه رژی / مؤلف سید محمدسعید مدنی
مشخصات نشر	: تهران: شرکت انتشارات کیهان، ۱۳۹۵ -
مشخصات ظاهری	: ۲۱۶ ص: ۱۴/۵ x ۲۱/۵ س م
شابک	: ۱۵۰۰۰۰ ریال: ۳-۳۳۵-۴۵۸-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فبا	
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس
عنوان دیگر	: واقعه رژی
موضوع	: ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. - تحریم تنباکو، ۱۳۰۹ ق.
موضوع	: توبون - قراردادهای - جنبه‌های استعماری
موضوع	: Tobacco - Contracts - Imperialist aspects
موضوع	: روحانیت - ایران - فعالیت‌های سیاسی
موضوع	: Clergy - Political activity - Iran
موضوع	: فتوای شیعه - قرن ۱۴
موضوع	: Fatwas, Shiites - 20th century
موضوع	: Iran - History - Qajars, 1779-1925- Tobacco prohibition, 1809
موضوع	: ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. - جنبش‌ها و قیام‌ها
موضوع	: Iran - History - Qajars, 1779-1925- *Protest movements
رده‌بندی دیره	: DSR ۱۴۱۲ / م ۴ - ۴ ۱۳۰۵
رده‌بندی دیو	: ۹۵۵ / ۰۷۵۰۰۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۵۳۷۹

ISBN: 978-964-458-335-3

شابک: ۳-۳۳۵-۴۵۸-۹۶۴-۱۷۸

نام کتاب:	بررسی روند تاریخی و تحلیل قیام تنباکو: واقعه رژی
مؤلف:	سید محمدسعید مدنی
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۵
طراحی جلد:	اهورا خضایی
صفحه‌آرایی:	غلام اقتداری
چاپ:	مؤسسه کیهان
تیراژ:	۱۱۰۰ نسخه
قطع:	رقعی - (۲۱۶ صفحه)
قیمت:	۱۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول: چهارچوب تحقیق	۱۱
فصل دوم: از انعقاد قرارداد تا فتوای تحریم	۱۸
فصل سوم: از فتوای تحریم تا فسخ انحصار داخلی	۹۰
فصل چهارم: از فسخ انحصار داخلی تا پیروزی جنبش	۱۲۴
فصل پنجم: تبیین بای	۱۶۰
ضمائم:	
ضمیمه شماره ۱: صورت امرنامه	۱۶۶
ضمیمه شماره ۲: نامه سیدجمال‌الدین اسدآبادی	۱۷۰
منابع و مآخذ	۱۷۹
تصاویر	۱۸۳

مقدمه

در خلال قرن نوزدهم، یعنی دورانی که دولتهای استعماری و قدرتمند آن زمان یعنی روس و انگلیس جهت تسلط هر چه بیشتر بر امور ایران و کسب امتیازات و نفوذ اقتصادی در ایران به رقابت مشغول بودند، مسافرتهای پیاپی، پرخرج و در عین حال بی نتیجه نمرالدین شاه به تهی شدن خزانه دولت قاجار منجر، و احتیاج به منبع درآمد تازه، به رسوخ نمایان شد. این مشکل با انجام مقدمات اجمالی در طی سفر سوم شاه، در انگلستان^۱ اعطای امتیاز تنباکو ظاهراً حل شد.

امتیاز تنباکو در ماه مارس ۱۸۰۸م/۱۳۸۸ ق جهت بهره‌برداری انحصاری از توتون و تنباکوی ایران به ماژور جرال دالبوت، یکی از سرمایه‌داران و از مشاوران نخست‌وزیر انگلستان واگذار شد. این امتیاز تجارت و کنترل استعمارگران را بر کشت و تحصیل و خرید و فروش، حمل و صادرات و واردات دخانیات کشور مسلم می‌ساخت و مهمتر از همه بر تسلط و نفوذ انگلیس در امور سیاسی و فرهنگی ایران بیش از پیش می‌افزود و شاید بتوان گفت: انگلیسی‌ها به این امتیاز از جنبه مسائل سیاسی بیشتر اهمیت می‌دادند تا از نظر اقتصادی.

از مذاکرات مقدماتی و توافق درباره انعقاد و اعطای قرارداد در ۱۸۸۹م/۱۳۰۷ ق، تا شروع کار کمپانی در ایران (۱۸۹۱م/۱۳۰۹ ق) تقریباً دو سال طول کشید که این مدت صرف چگونگی نوشتن امتیازنامه، تدارک مقدمات این کار و دادن تشکیلات برای اداره آن شده بود.

این امتیازنامه در ۱۵ فصل تنظیم و تصویب شده بود که در بر گیرنده فرمان «خرید و فروش و ساختن در داخل و خارج کل تنباکو و توتون را در ممالک محروسه ایران به عمل آورده می‌شود» بود که به «مدت پنجاه سال از تاریخ امضاء این انحصارنامه به مازور تالپوت و شرکای ایشان» واگذار گردید. در این میان «صاحبان این امتیازنامه متعهد می‌شوند همه ساله مبلغ پانزده هزار لیره گلپس به خزانه دولت علیه ایران بپردازند، اعم از اینکه از این امتیاز نفعی ببرند یا صرفاً». در تعاقب امضاء این قرارداد واگذاری کلیه حقوق فروش و توزیع و صدور تنباکو به کمپانی رژی، بسیاری از اتباع انگلیسی نیز به ایران آمدند که... علاوه بر اصل قرارداد و بذر امتیاز که خود به خود و با توجه به عوامل و زمینه‌های قبلی موجب خشم و نارضایتی مردم شده بود، رفتار طلبکارانه و قلدرانه کارکنان شرکت «رژی» اتباع انگلیسی در ایران علتی مضاعف شد تا بر شدت خشم و نارضایتی مردم ایران افزوده شود. مجموعه این مسائل موجب شد تا اعتراضات و هیجانات مردم ایران علیه واگذاری امتیاز تنباکو به شکلی صریح و علنی بیان شود و شکل یک قیام عمومی و اعتراض مردمی علیه رژیم وابسته و استبدادی حاکم و نفوذ روزافزون قدرتها و دول استعماری در ایران به وجود بگیرد، قیامی که در تاریخ کشور ما به عنوان «قیام تنباکو» معروف است. این امر تا اتمام پیروز مردمی ایران در تاریخ معاصر کشور ما است که از قدرت رژیم خودکامانه در پرده برمی‌دارد و زمینه مساعدی برای جرأت و جسارت را در اقدامی جمعی در سبزجامعه ناراضی ایران به وجود می‌آورد. پیروزی در این قیام، آسیب‌پذیری حاکمیت باجاری را نشان داد و مجموعه این اقدامات چندی بعد الهام‌دهنده موفقیت‌های اولیه انقلاب مشروطیت شد.

بررسی روند تاریخی و تحلیل قیام تنباکو موضوع نوشته‌ای است که در اختیار دارید.